Maksujärjestelmät-osasto

Jussi Terho

6.10.2021 SP 284/C11.3/2021
SP/FIVA-EI RAJOITETTU
Julkinen

Asiantuntijalausunto tulevaisuusvaliokunnalle asiasta VNS 4/2021 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Kiitämme mahdollisuudesta lausua huomiomme Valtioneuvoston selontekoon sisäisestä turvallisuudesta niin Tulevaisuustiedon lähteillä -raportin (TUv 6/2020) kuin Suomen Pankin oman ennakointityön näkökulmista. Lausunto on laadittu Suomen Pankin tehtäväkentän puitteista.

Talouden heikko kehitys sekä erityisesti talous- ja finanssikriisit muodostavat uhan Suomen sisäiselle turvallisuudelle vaikeuttamalla yhteiskunnan toimintaa sekä lisäämällä eriarvoisuutta, syrjäytyneisyyttä ja yleistä tyytymättömyyttä. Suomen Pankki vaikuttaa sisäiseen turvallisuuteen nimenomaan taloudellisen vakauden rakentajana. Suomen Pankki ylläpitää hintavakautta, edistää rahoitusjärjestelmän vakautta ja huolehtii maksujärjestelmän tehokkuudesta ja turvallisuudesta sekä tukee kestävää kasvua ja korkeaa työllisyyttä Suomessa ja EU:ssa.

Kokonaisuutena Tulevaisuustiedon lähteillä -raportin (TUv 6/2020) suositukset ja havainnot tulevaisuuden ilmiöistä ovat näkemyksemme mukaan huomioitu Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteossa (VNS 4/2021 vp) varsin hyvin ja riittävässä laajuudessa.

Laki Suomen Pankista määrittelee Suomen Pankin ensisijaiseksi tavoitteeksi hintavakauden ylläpitämisen. Hintavakautta ylläpidetään eurojärjestelmässä yhteisesti ja rahapolitiikan päätöksenteko on keskitetty Euroopan keskuspankin neuvostolle. Eurojärjestelmän rahapolitiikka tukee parhaiten suotuisan taloudellisen ympäristön kehittymistä ja hyvää työllisyyttä, kun se varmistaa hintavakauden.

Euroopan keskuspankin rahapolitiikan strategia uusittiin viime heinäkuussa perusteellisen arviointityön tuloksena. Euroopan keskuspankin neuvosto täsmensi, että hintavakauden ylläpitäminen onnistuu parhaiten, kun tavoitteena on 2 prosentin inflaatiovauhti keskipitkällä aikavälillä. EKP:n neuvosto sitoutuu symmetriseen tavoitteeseen, eli se pitää tavoitetta hitaampaa ja nopeampaa inflaatiota yhtä kielteisinä. Uusi strategia antaa eurojärjestelmälle aiempaa paremmat mahdollisuudet tukea kestävää kasvua ja työllisyyttä kaikissa euroalueen maissa. Uuden strategian myötä EKP:n neuvosto on myös sitoutunut huomiomaan systemaattisesti ilmastonmuutokseen sekä ympäristön kestävyyteen liittyvät seikat rahapolitiikassaan.

Laki Suomen Pankista myös velvoittaa Suomen Pankin osaltaan huolehtimaan maksu- ja muun rahoitusjärjestelmän luotettavuudesta ja tehokkuudesta sekä

osallistumaan sen kehittämiseen. Rahoitusjärjestelmän vakaus on edellytys yhteiskunnan tasapainoiselle toiminnalle ja viime kädessä turvallisuudelle. Rahoituskriisit ja muut rahoitusjärjestelmän epävakaudet vahingoittavat talouskasvua, työllisyyttä ja investointeja. Rahoitusmarkkinoiden vakaus perustuu ensi sijassa pankkien, sijoittajien ja luotonottajien vastuulliseen toimintaan. Viranomaiset pyrkivät sääntelyn, politiikkatoimien ja valvonnan keinoin varmistamaan, että rahoitusjärjestelmän riskit pysyvät hallinnassa.

Vakausnäkökulmasta kiinnitämme huomiota finanssitoimialan kriittisen infrastruktuuriin merkitykseen. Finanssitoimialan tuottamien palveluiden taustalla toimivan infrastruktuurin häiriöttömyys ovat välttämätöntä yhteiskunnan normaalille toiminnalle. Finanssitoimialan yritykset ovat monella tapaa sidoksissa toisiinsa ja sen vuoksi esimerkiksi infrastruktuurin tai pankkien vakavien häiriöiden vaikutukset voisivat tarttua ja levitä muihin toimijoihin ja aiheuttaa systeemisiä vaikutuksia.

Finanssitoimialan kriittisillä infrastruktuureilla on velvollisuus arvioida operatiivisia riskejä myös pandemioiden ja kyberiskujen varalta. Ennakointityö on koronapandemian perusteella ollut riittävää, sillä maksu- ja selvitysjärjestelmät ovat onnistuneet jatkamaan normaaleja palveluitaan toimijakohtaisin jatkuvuusjärjestelyin. Pandemia ei siis ole aiheuttanut infrastruktuurin kautta riskiä, joka voisi vaikuttaa sisäiseen turvallisuuteen.

Kyberturvallisuus tunnistetaan merkittäväksi tekijäksi niin Tulevaisuustiedon lähteillä -raportissa kuin valtioneuvoston selonteossa sisäisestä turvallisuudesta. Kyberuhkiin varautuminen edellyttää uhkien jatkuvaa tunnistamista sekä puolustautumisen kehittämistä. Uhkien tunnistaminen perustuu historiatietoon toteutuneista hyökkäyksistä ja uhkatoimijoiden muusta toiminnasta sekä näiden perusteella tehtyyn ennakointiin. Uhkatiedon perusteella tehtävä varautuminen on keskeistä kriittisen infrastruktuurin ja finanssisektorin muiden toimijoiden jatkuvuuden varmistamiseksi.

Infrastruktuurin osalta kiinnitämme lisäksi huomiota siihen, että finanssitoimialan käyttämät kriittiset infrastruktuurit sijaitsevat pääosin Suomen rajojen ulkopuolella. Yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien palveluiden, kuten maksamisen on oltava käytettävissä, myös silloin, kun Suomen rajojen ulkopuolella oleva palvelutuotanto ei syystä tai toisesta olisi käytettävissä. Yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien palveluiden katkeaminen voisi erityisesti pitkittyessään uhata sisäistä turvallisuutta. Kannatamme tästä syystä selonteossa ehdotettua kriittisen infrastruktuurin suojaamista lainsäädäntötoimin.

Yksi tärkeä juonne rahoitusvakauden turvaamiseen on se, että kansalaisten yleistä talousosaamista edistetään ja että tätä työtä tehdään tavoitteellisesti ja tehokkaasti viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyönä.

Makrovakauspolitiikalla ennakoidaan ja torjutaan rahoitusjärjestelmään kohdistuvia haavoittuvuuksia, jotta ongelmat eivät leviäisi reaalitalouteen. Makrovakauspolitiikkaa tehdään EU- ja kansallisella tasolla. Makrovakauspolitiikka on kohtuullisen uusi politiikkakenttä, jonka politiikkavälineistöä kehitetään edelleen. Viranomaisten käyttöön tarvitaan aiempaa täsmällisemmät välineet uhkien lieventämiseen, jotta makrovakauspolitiikalle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja politiikkavälineiden käytöstä aiheutuvat mahdolliset sivuvaikutukset voidaan minimoida.

Suomessa makrovakauspolitiikan päätökset tekee Finanssivalvonnan johtokunta Finanssivalvonnan johtajan esityksestä. Johtokunnassa on edustus valtiovarainministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä ja Suomen Pankista. Makrovakauspäätökset perustellaan taloudellisella tilanteella ja makrovakausnäkymillä. Lisäksi huolehditaan päätösten yhteensopivuudesta muun talouspolitiikan kanssa.

Suomen Pankki jakaa selonteon näkemyksen (kohdat 3.6 ja 3.7) siitä, että varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä poikkihallinnollista yhteistyötä tulee edelleen kehittää mm. koronaviruspandemiasta saatujen kokemusten perusteella. On tärkeää, että viranomaisten yhteistyökulttuuria ja yhteiskunnallista keskustelukulttuuria kehitetään siten, että ennakointitietoa tarjotaan mahdollisimman avoimesti ja että tietoa hyödynnetään - myös päätöksenteon tukena. Systeeminen ymmärrys toimintaympäristön muutoksista ja erilaisista yhteiskunnallisista haavoittuvuuksista sekä tulevaisuuslähtöinen ajattelutapa ovat arvokasta henkistä pääomaa, jonka kehittämiseen on perusteltua luoda johdonmukaisia kannustimia.

Suomen Pankki tukee periaatteita ja tavoitteita siitä, että viranomaisten toiminnan painopiste siirtyy yhä voimakkaammin korjaavista palveluista ennaltaehkäisyyn ja että luottamus sisäisen turvallisuuden viranomaisiin pidetään korkeana (kohta 5).